

страхования рисков для таких предприятий. Это позволит украинским предприятиям с помощью более сильных партнеров завоевать соответствующую долю на мировом рынке.

Для уменьшения негативного влияния зарубежных ТНК на экономику Украины, по нашему мнению, необходимо предпринять следующие действия.

Во-первых, разработать общий кодекс поведения, регламентирующий деятельность ТНК на территориях принимающих стран. Попытки выработать такой кодекс предпринимались и раньше, на протяжении многих лет, однако встречали огромное сопротивление со стороны руководства ТНК. А между тем, это позволило бы в значительной степени сократить негативные эффекты влияния ТНК на национальную экономику. Особый акцент в правилах поведения ТНК должен быть сделан на ужесточении требований в области охраны окружающей среды в целях недопущения деятельности на территории страны вредных производств и в области налогового законодательства для сокращения негативных эффектов использования трансфертных цен.

Во-вторых, постоянно отслеживать динамику курса национальной валюты, изменение которого вызвано перемещением капиталов ТНК. Поскольку свободное перемещение транснационального капитала может подорвать стабильность национальной валюты, Национальный Банк Украины должен контролировать процесс потока капиталов ТНК и в экстренных ситуациях проводить соответствующую монетарную политику.

В-третьих, альтернативой снижения негативных эффектов деятельности зарубежных ТНК на территории Украины является стимулирование становления отечественных ТНК, опять-таки, желательно с полным замкнутым циклом, объединение их с родственными зарубежными корпорациями на взаимовыгодной партнерской основе без ущемления интересов какой-либо из сторон, поддержка национальных инновационных предприятий, венчурных малых предприятий и т.д. Создание украинских ТНК позволит в определенной степени защитить национальные экономические интересы, будет содействовать дальнейшему развитию украинских хозяйственных структур, интернационализации их производства и капитала, интеграции Украины в мировую экономику.

Список літератури: 1. Вельяминов Г.М. Международное экономическое право и процесс. – М.: Волтерс Клувер, 2004. – С. 244. 2. Самофалов В. Глобальный вызов транснациональных корпораций // <http://zn.ua>, 16.08.2003. 3. Шимаи М. Государство и транснациональные компании // Проблемы теории и практики управления, 1999. – № 4. – С. 55. 4. Юданов А. История и теория крупного предприятия // Мировая экономика и международные отношения. – 2001. – № 7 – С. 23–33. 5. Chandler A. D. Jr The Visible Hand. The Managerial Revolution in American Business. Cambridge. Mass., 1977. P. 281–283.

*Соболева О. П., Поліщук В. О.
м. Харків, Україна*

СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ МІЖНАРОДНОЇ ТРУДОВОЇ МІГРАЦІЇ

Актуальність. Сучасні світові тенденції засвідчують, що проблеми міграції продовжуватимуть зростати, стаючи одним із найважливіших факторів глобальних змін. За даними МОМ (Міжнародна Організація з міграції), близько трьох відсотків населення світу є мігрантами [6]. Міграція є важливим і неминучим компонентом економічного і соціального життя кожної держави; упорядкована й належним чином керована міграція може бути корисною для економічного і соціального розвитку. В той же час слід від-

значити, що у багатьох країнах в останні роки досить інтенсивно виявляються накопичені негативні наслідки обох напрямів міграції.

Аналіз останніх досліджень. Аналізу проблеми міграційних процесів присвячені числені праці вітчизняних (Д. Акімов, М. Блінова, А. Гайдуцький, Ж. Дерій, Р. Кулік, А. Левітан, Е. Лібанова,) та зарубіжних науковців (М. Браунбридж, М. Денисенко, А. Нестерова, І. Іванюк, Р. Купченко, С. Канагараджа, П. Сане, А. Харламова). У публікаціях увага економістів зосереджена на питаннях економічних та соціальних передумов міграції, міграційних хвиль та напрямків, структури міграції, свободи переміщення мігрантів, проблем обліку міграції, впливів грошових переказів на зростання економіки, тощо. Заслуговує на увагу висунута останнім часом ідея щодо необхідності відмови від контролю і обмеження міграційних потоків, розвинута у книзі «Міграція без кордонів» за редакцією Антуана Пеку і Поля де Гюштенера [9].

В той же час існує ряд недостатньо вивчених аспектів проблеми міграції, зокрема це стосується її достовірної динаміки та системної оцінки наслідків. У зв'язку з цим, метою даної роботи є: на основі порівняльного аналізу сучасних світових, російських та українських тенденцій визначити комплекс суперечливих наслідків міграції та шляхи їх оптимізації для країн-донорів і країн-реципієнтів.

Результати. Відповідно до даних Міжнародної організації з міграції кількість мігрантів за останні 10 років кількість мігрантів практично подвоїлась (з 150 млн у 2000 р. до 214 млн осіб). Фактично мігранти складають 3,1% населення світу, тобто кожна 33-я людина є мігрантом. Частка мігрантів значно коливається від країни до країни. Країни з високим відсотком мігрантів – Катар (87%), Об'єднані Арабські Емірати (70%), Йорданія (46%), Сінгапур (41%), і Саудівська Аравія (28%). До країн з низьким відсотком мігрантів включають Південну Африку (3,7%), Словаччину (2,4%), Туреччину (1,9%), Японію (1,7%), Нігерію (0,7%), Румунію (0,6%), Індію (0,4%) та Індонезію (0,1%) [6]. Причиною розвиненості міграційного притоку прийнято вважати стабільність і високі стандарти життя в державі. Але слід зазначити, що високий рівень політичного, економічного, соціального, наукового та духовного розвитку, може мати наслідком відсутність у необхідності приросту мігрантів (Японія).

За даними державної статистики України число прибулих іммігрантів в Україну становить: у 2009 р. – 32917 осіб, у 2010 р. – 30810 осіб, а у 2011 р. – 22978. В той час як кількість емігрантів з 2008–2011 роки складає: у 2008 році – 22402 осіб, у 2009 році – 19470 осіб, у 2010 році – 14677 осіб, й у 2011 році – 10728 осіб [6]. Зниження офіційних даних про рівень міграційних процесів в Україні може свідчити про посилення тіньового сектору міграції.

Головною тенденцією змін у світових міграційних процесах є те, що розвиток комунікаційних технологій та глобалізація якісно трансформували саме поняття міграції: чітко видно її маятниковий характер, міграція все частіше пов'язана не із пошуком роботи та більш високого заробітку, а із навчанням, сімейним станом, вибором іншого місця життя без зв'язку з економічними чинниками.

Однією з найбільш яскравих сучасних тенденцій міграції є розширення діапазону країн, які включені у міграційні процеси та зміни позицій багатьох країн у цих процесах. Зокрема, по-перше, країни-донори стають також і реципієнтами внаслідок змін рівня життя (Португалія, Італія, Туреччина); по-друге, розпад Радянського Союзу вибухоподібно збільшив міграцію з нових пострадянських країн; по-третє, Латинська Америка і Кариби, Африка та Океанія характеризуються зменшенням кількості мігрантів [3].

Позиція України у міграційних процесах багато в чому пов'язана із існуючим рівнем життя населення. Так, за даними Міжнародного Валютного Фонду ВВП на душу

населення в Україні у 2010 р. становив 6,667 тис. дол. США [7]. Основними країнами призначення трудових мігрантів з України є Росія (ВВП 15,807 тис. дол. на душу), Італія (29,418 тис. дол.), Чехія (24,997 тис. дол.), Польща (18,837 тис. дол.) та Португалія (23,113 тис. дол.) [7]. Особливістю для України є те, що практично рівнозначними є як західний так і російський вектор трудової міграції: за даними державної статистики близько половини (48,4%) від загальної кількості заробітчан перебували у Російській Федерації та майже стільки ж у країнах Європейського Союзу, переважно в Італії (13,4%), Чехії (12,8%), Польщі (7,4%), Іспанії (3,9%) та Португалії (3%) [7].

Наступною тенденцією сучасної міграції є фемінізація міграційних потоків: за результатами дослідження МОМ 49% мігрантів по всьому світу складають жінки. Для України і Росії ця тенденція є ще більш яскравою, зокрема частка жінок-емігрантів з України становить 57,8% [6]. Причиною цього є нестача роботи на батьківщині, низька оплата праці, необхідність в утримванні родини, потреба в оплаті навчання дітей, зміна сімейного стану. Цікаво відзначити, що ця причина еміграції з України та Росії серед жінок приблизно в десять разів інтенсивніша ніж серед чоловіків. За 2010 рік жінки-мігранти перевищили кількість чоловіків-мігрантів також у Латинській Америці і Карибах, Північній Америці, Європі та Океанії. Натомість вони кількісно поступаються чоловікам в Африці та Азії. Найбільше жінок-іммігрантів у Європі – 53,4%, а саме в Італії, де 90% мігрантів складають жінки, з них 90% – українки [2]. Негативним аспектом жіночої міграції є те що жінки, частіш отримують неprestижну та низькооплачувану роботу, зайняті у тінювих секторах економіки і тому зазнають більшого ризику дискримінації, жорстокого поводження та небезпеки стати жертвами торгівлі людьми.

Через зручне географічне розташування з'явилася нова тенденція – Україна стала транзитною державою на шляху міграції до країн Європейського Союзу. За оцінками МОМ майже половина людей, які нелегально потрапляють на територію інших країн, ввозяться посередниками для нелегального бізнесу, іноді навіть стають об'єктами торгівлі людьми [2].

В рамках світових тенденцій міграції існує тісний взаємозв'язок між Росією та Україною. Росія є одним з найбільших резервуарів, вбираючих українських мігрантів. Переважно українські мігранти в Росії зайняті в будівництві, важкій та видобувній промисловості, тому міграція часто є сезонною. За даними російської статистики, загальна кількість зареєстрованих працюючих мігрантів у Росії становило від 4,6 до 8 млн осіб у 2010 році, нелегальних мігрантів – від 6 до 8 млн. осіб. Кількість українців серед них, коливаються від 800 тис. до 3,5 млн осіб. Для цього є багато причин: географічна близькість держав, відсутність мовних бар'єрів, родинні й культурні зв'язки населення, спрощена процедура перетину кордону полегшують міграцію та забезпечують швидку економічну трудову і соціальну адаптацію. Можна вважати, що ці ж чинники спричиняють маятникову трудову міграцію Але, нажаль, це все сприяє і масовості та нелегальному характеру трудової міграції. Нелегальний характер міграції призводить до порушення прав трудівників-мігрантів в країні перебування, створює підґрунтя для криміналізації міграційних процесів, сприяє встановленню в Росії негативного іміджу громадян України як країни-постачальника нелегальних мігрантів, критику її досягнень в соціально-економічній сфері.

Через постійний приток трудових мігрантів у тому числі нелегальних, актуалізується мігрантофобія в країнах-реципієнтах через конкуренцією корінному населенню. Початково корінне населення не претендує працювати на мало престижних та низькооплачуваних роботах і виникає замкнене коло, бо з високим попитом на роботу міграційні потоки зростають, а проблеми – поглиблюються.

Як для України, так і, особливо, для Росії актуальною стала тенденція до вибухоподібного зростання показників імміграції після розпаду СРСР і масового відтоку цілих етнічних груп з колишніх радянських республік на історичну батьківщину.

Міграційні процеси одночасно мають позитивні та негативні наслідки і по-різному впливають на економічний та соціальний стан країн-донорів та країн-реципієнтів. До позитивних явищ приймаючої країни можна віднести використання мігрованої робочої сили для розширення та підвищення продуктивності підприємницької діяльності за рахунок дешевшої праці мігрантів та звільнення від необхідності деяких соціальних виплат; іммігранти, збільшуючи пропозицію на ринку праці у визначеному кваліфікаційному сегменті, полегшують боротьбу за виживання бізнесів [5]. Процеси старіння в Європі призводять до збільшення міграційних потоків, які певним чином йдуть на користь демографічній та економічній ситуації приймаючої країни. За даними МОМ вже зараз кожен шостий європеєць старший 65 років. Якщо у минулому сторіччі до 65 років доживало лише 2-3% населення, то сьогодні частка населення похилого віку в провідних країнах світу становить до 16%. За прогнозами статистичних служб у 2030 році можна очікувати, що частка досягне 25% (в деяких країнах – до 30%) [6].

Одним з найголовніших позитивних наслідків імміграції для приймаючих країн є притік інтелектуалів. Слід підкреслити, що приймаюча країна використовує готову висококваліфіковану робочу силу, не витрачаючись на її навчання [5].

До негативних наслідків для приймаючої країни належать високі соціальні та економічні втрати через неконтрольованість нелегальної міграції, можливі загрози сплеску расизму, ксенофобії, мігрантофобії, загострення соціальних і релігійних конфліктів, соціальної напруги через демпінгові механізми, можливості зниження загального рівня заробітної плати [1].

Позитивні наслідки існують і для країн-донорів, у т.ч. і для України. Перший та мабуть, найважливіший позитивний наслідок є отримання країною – експортером робочої сили додаткового джерела доходу в формі надходжень від емігрантів. Значна частина зароблених за кордоном грошей різними шляхами переправляється в Україну, причому як офіційними – через банківські перекази, так і неофіційними – безпосереднім ввезенням валюти в країну [5]. За даними МОМ за 2010 рік сума розрахункових грошових переказів мігрантів всього світу становила 440 млрд дол., із них за припущеннями дослідників НАН, в Україну надходить близько 2,5–3,5 млрд дол. [6]. Як свідчить світова практика, частка коштів, що офіційно переправляються в країну походження мігранта, практично дорівнює тій, що ввозиться не офіційно.

Ще одним позитивним наслідком міграції для країн-донорів є набуття мігрантами знань, досвіду та джерел фінансування. Після повернення на батьківщину вони можуть поповнити середній клас, вкладають зароблені кошти у власну справу і створюють додаткові робочі місця, стають джерелами нових знань та навичок.

Несприятливими наслідками міграції для країн-донорів є також пряма втрата людського капіталу; погіршення вікового складу зайнятої робочої сили в країні, бо емігрантами стають здебільшого здорове та молоде населення; зниження кваліфікації працюючих за кордоном емігрантів: за даними МОМ найпоширенішими видами економічної діяльності мігрантів по всьому світу є будівництво (51,6%), робота домашньої прислуги (16,3%), торгівля (8,1%), сільське господарство (8,5%), а робочі місця професіоналів, фахівців та технічних службовців посідають лише 6% трудових мігрантів [6]. Підвищення потоків нелегальної міграції пов'язане з торгівлею людьми, порушенням законів та норм права, підвищенням рівня корупції в країні, розладом державного регулювання внутрішніх та зовнішніх процесів. Нелегалізація міграції спричиняє проблему несплати податків та приховування реального рівня доходів.

І, нарешті, дуже негативним наслідком міграційних процесів для країн-донорів є «відтік мізків», тобто трудова міграція інтелектуалів. Інтенсивний відтік учених, спеціалістів призводить до руйнування наукових шкіл. Відбувається процес руйнування і українського наукового потенціалу, відновити який в майбутньому буде надзвичайно важко, так як на підготовку компетентного вченого потрібно не менше двох десятиріч. За статистичними даними України у період з 2000–2011 рік було втрачено 119 докторів наук та 675 кандидатів наук, які були затребувані в Канаді, Німеччині, Росії, США, Ізраїлі, Туреччині, Австралії та інших державах [8]. Цьому сприяє цілеспрямована політика розвинутих країн по залученню кваліфікованої робочої сили. Де розроблені та функціонують гнучкі та сприятливі програми.

Висновки. Аналіз сучасних тенденцій трудової міграції населення України показує, що вони не є оптимальними. Вирішальну роль в оптимізації міграційних процесів повинна відігравати саме держава.

Як в Росії, так і в Україні відсутня достовірна статистична інформація про масштаби трудової міграції українців за кордон. Міграційна політика повинна спиратись на аналіз реальних обсягів без чого неможливо забезпечити точні економічно-соціальні прогнози і вдосконалити системний вплив на міграцію. Тому нагальною необхідністю є вдосконалення системи збору і методології обробки інформації про міграційні потоки.

Через високі коефіцієнти відтоку інтелектуального потенціалу держава має забезпечити зростання інвестицій у розвиток людського капіталу, а також підтримку науково-дослідницьких центрів для збереження наукових кадрів. Завданням держави є не лише забезпечення бюджетного фінансування наукових досліджень та установ, але й створення умов для притоку приватних інвестицій у наукові дослідження.

Найголовнішою проблемою в Україні є те, що наявний ринок праці не є принагідним через низькі заробітні плати, а соціальні гарантії невисокі. Без підвищення рівня частки заробітної плати у ВВП до рівня європейських країн не можна сподіватись на те, що власний трудовий потенціал не буде заміщуватись мігрантами з бідніших держав.

З кожним роком через сучасну глобалізацію масштаби міграції постійно збільшуються. Основна причина міграції – дефіцит ресурсів для життєдіяльності людей на батьківщині. Однак, в умовах глобалізації відбувається суттєва модифікація причин міграції. Міграція як суспільний процес несе за собою як позитивні, так і негативні наслідки. Тому для розв'язання непростих економічних й соціальних проблем та максимально ефективного використання власних трудових ресурсів необхідний чіткий національний режим управління міграцією який би відповідав міжнародним угодам і який задовольняв і країн-донорів, і країн-реципієнтів.

Російський вектор трудової міграції містить багато ризиків для України як в політичному, так і в демографічному аспектах. Масовий характер трудової міграції до Росії може погіршувати кількісні та якісні показники трудових ресурсів України, але сезонний характер міграції в цьому напрямку пом'якшує можливі негативні наслідки і підвищує позитивні ефекти через надходження коштів від емігрантів.

Зростання трудової еміграції може загрожувати національним інтересам нашої держави через безповоротну втрату трудових ресурсів. Тому державна політика міграції повинна мати чітко окреслені орієнтири, враховувати всі наслідки міграції та орієнтуватись на національні інтереси щодо збереження потенціалу нашої нації.

Список літератури: 1. Акімов Д. Социальные основы трудовой миграции: западная и восточная модели // Теорія і практика інтелектуальної власності. – 2010. – № 4. – С. 91–97. 2. Акімов Д. Украинки в Италии: проблемы трудовой миграции // Актуальні

проблеми економіки. – 2010. – № 12. – С. 260–266. 3. Гнатюк Т. Сучасні міграційні процеси: світові тенденції // Наукові праці. – 2008. – № 56. – С. 105–112. 4. Дерій Ж. International migration in system of economic development factor's // Економіст. – 2011. – № 9. – С. 33–35. 5. Кулик Р. Вплив міграційних процесів на європейський ринок праці: український аспект // Теорія і практика інтелектуальної власності. – 2010. – № 4. – С. 117–122. 6. International Organization for Migration Ukraine: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.iom.org.ua/en/>. 7. Международный Валютный Фонд: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.imf.org/external/russian/index.htm>. 8. Державний комітет статистики України: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>. 9. Миграция без границ: эссе о свободном передвижении людей: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://demoscope.ru/weekly/2009/0377/biblio02.php>.

*Сычева О. В., Кулябин А.
г. Рязань, Россия*

ОЦЕНКА ИНСТРУМЕНТОВ ИНВЕСТИРОВАНИЯ УПРАВЛЯЮЩИХ КОМПАНИЙ ПЕНСИОННОГО ФОНДА РФ

Проблема пенсионного обеспечения и правильной организации работы пенсионной системы на сегодняшний день является одной из ключевых проблем социальной сферы российской экономики.

Эффективность и уместность принципиальной схемы накопительной системы не подлежит сомнению, поскольку это единственный способ снижения налоговой нагрузки (в перспективе) на работающее население при неуклонном снижении его численности.

Представим себе абстрактное общество, состоящее из стариков, в котором почти не осталось трудоспособного населения. Может ли в этом обществе работать действующая пенсионная система, основанная на принципе, когда страховые взносы работающих немедленно идут на выплаты пенсионерам? Не может, потому что некому будет платить эти страховые взносы. А вот с накопительной системой это возможно! Даже если предположить, что никто не работает, пенсионные накопления, в отличие от налогов, могут направляться в экономику других стран, где сохраняется большая численность молодого трудоспособного населения [5].

Однако, в настоящее время сложилась ситуация, когда из обязательных взносов нужно одновременно платить пенсии ныне живущим пенсионерам и накапливать пенсию будущим. Этот эффект приводит к снижению относительного размера пенсии, повышению налогового бремени (тарифы страховых взносов), увеличению дефицита пенсионного фонда. К тому же доходность по пенсионным накоплениям существенно меньше уровня инфляции.

Получается, что действующая в РФ пенсионная система вдвойне неэффективна. Однако, нужно понимать, что обратное движение к распределительной системе невозможно, поэтому необходимо искать другие пути совершенствования и развития накопительной системы. Существенное снижение инфляции, и как следствие улучшение относительных показателей доходности накоплений, по видимому, невозможно, так что единственное, что можно сделать на данном этапе – увеличение доходности накоплений в абсолютном выражении.

Для начала несколько слов о механизме управления активами Пенсионного фонда. Накопительная часть пенсии передается ПФР в доверительное управление управ-